

EMILIO FERNÁNDEZ, Director Xeral de Desenvolvemento Sustentábel

"UNHA ENERXÍA ILIMITADA SERÍA O FIN DA ESPECIE HUMANA"

Entrevista por Manuel Soto e Belén Rodríguez

Hai case tres anos falabamos con Emilio Fernández para Cerna. Aínda só pasaran 9 meses da súa entrada no goberno e daba conta de numerosas actuacións e proxectos: Avaliación Ambiental Estratéxica, Núcleos de Sustentabilidade, acceso á información ambiental, revisión da Estratexia Galega de Educación Ambiental, creación dunha Axencia Galega de Desenvolvemento Sustentábel, o Plano de Acción do Cambio Climático, ou a aplicación da Directiva de Augas. Cando está para rematar a lexislatura, recorreremos de novo a el para analizarmos estes anos de cambio de goberno. Segundo declaraba naquel entón, "o desenvolvemento sustentábel é un asunto de todo o goberno". Por iso, a D.X. de Sustentabilidade, a través do Comité de Desenvolvemento Sustentábel Interdepartamental, ten importantes tarefas de transversalidade coas diferentes políticas sectoriais. Estamos pois diante da persoa que nos pode dar unha boa perspectiva das actuacións en materia de medio ambiente de todo o goberno.

Ramsés Pérez

O ALCANCE DO CAMBIO

- Que alcance está a ter o cambio nas políticas ambientais en Galiza levado a cabo polo actual goberno?
- Tres anos e medio é pouco tempo para cambiar o rumbo da política ambiental. Percibo que hai áreas nas que a mudanza non se nota como debería, pero o movemento de temón está dado e posibelmente sexa necesario agardar un tempo para detectalo. Déronse cambios moi significativos nalgunhas políticas e noutras queda moitísimo por andar.
- Qué propostas concretas tiveron que ser adiadas, ou non acadaron os resultados esperados?

- Na nosa Dirección Xeral adíuse a Estratexia Galega de Desenvolvemento Sostíbel. Xa temos un borrador e convocamos a Comisión Interdepartamental de Medio Ambiente, pero detectamos que o proceso non está maduro para iniciar o traballo. O goberno non está preparado en xeral para internalizar o documento. O resto dos Departamentos tiñan proxectos propios iniciados que dificultaban a transversabilidade da Estratexia. Por outra banda, coincide nun momento no que as Estratexias de Sostibilidade estatal e europea entran en debate porque non son efectivas. Porén elaboramos o Plan de Acción contra o Cambio Climático que persegue a mesma

"Cómpre volver retomar as conversas [entre os colectivos ecoloxistas e a consellaría] noutro clima máis calmo, no que predomine o razoamento e o respecto"

filosofía en canto conxugar os traballos de todas as Consellarías, pois non temos recursos para desenvolver os dous proxectos a un tempo. Fai falla unha segunda lexislatura para madurar unha Estratexia que condicione ao goberno.

- Responden os outros Departamentos da Xunta aos retos da sustentabilidade?

"Sorprendentemente, o urbanismo non foi o gran problema. Os plans autonómicos son máis complicados"

- Creo que somos o Departamento que máis contacto ten co resto, posibelmente polo Plan de Acción contra o Cambio climático e pola Avaliación Ambiental Estratéxica que afecta a todos os planeamentos da Administración. A relación en xeral é moi boa, agás excepcionais friccións debidas a que o medio ambiente é incómodo para algúns obxectivos doutras Consellarías.
- Falando de friccións, mudaron as relacións entre sectores do ecoloxismo e a Consellaría?
- En xeral, a relación ten sido fluída e moi proveitosa. Pero, lamentablemente nos últimos meses empeorou. Nos momentos de confrontación hai erros por ambas partes nos que se din cousas que non se deben; pero debemos de templar a situación porque nos une a mesma causa. Agora compre volver retomar as conversas noutro clima máis calmo, no que predomine o razoamento e o respecto.
- A sustentabilidade do urbanismo local foi difícil de abordar?
- Sorprendentemente, o urbanismo non foi o gran problema desta Dirección Xeral. Os plans autonómicos son máis complicados, máis voluminosos, e incidían sobre un montón de políticas adi-

cionais que ás veces fan complexa a interacción entre unhas e outras producíndose conflitos. Arestora hai 450 planeamentos urbanísticos municipais en Avaliación Ambiental e a meirande parte das alcaldías están gratificamente abertas ao diálogo.

Ramóns Pérez

LOITA CONTRA O CAMBIO CLIMÁTICO

- O ecoloxismo vén de criticar o recente Plan de Estradas ou o Vigo Íntegra, contraditorios co Plan de Acción contra o Cambio climático....
- Estamos a integrar nos expedientes destes dous planeamentos carpetas de queixas de colectivos ou individuos, que logo serán valoradas polos técnicos. Sabemos que son plans conflictivos pero polo de agora non podo posicionar-me, aínda teñen que chegar os documentos definitivos para pasar a Avaliación Ambiental Estratéxica. Será entón cando me pronuncie.
- A redución das emisións de gases de efecto invernadoiro non é posíbel sen

"Hai concellos que á hora de planificar non teñen alternativa dentro do actual modelo de transportes"

modificar o modelo de transporte. Que se está a facer neste eido?

- É importante o planeamento. Por exemplo, no deseño dos parques empresariais hai que prever o desprazamento dos empregados. Pero o modelo de transportes tamén require unha reformulación: hai concellos que á hora de planificar non teñen alternativa dentro do modelo actual.
- Evidentemente a solución para o transporte masivo pasa polo tren. É necesario un tren de cercanías potente en Galicia, eminentemente nas áreas metropolitanas, e cóstanos que a Consellaría de Política territorial apoia esta idea. Experiencias como o tren entre Vigo e Pontevedra funcionan. A bicicleta é unha boa opción que non debe de inspirar a nosa sorna.
- É a crise económica a mellor ferramenta a favor da reducións das emisións?.
- Si, as emisións vense ver reducidas sen necesidade de plan no sector transpor-

te ou no industrial, pero neste caso, a redución de emisións non está emparellada co aumento de eficiencia, simplemente é unha caída neta de emisións que afecta a unha compoñente social. É preferíbel utilizar outro tipo de indicadores, como as emisións por PIB e aí teño serias dúbidas de que melloremos sen outros cambios conceptuais.

- Que conceptos habería que cambiar?
- O concepto de crecemento como desenvolvemento. Non se pode crecer infinitamente porque acadaríamos o colapso. Eu como ecólogo non entendo unha sociedade sen limitación enerxética, algo que na natureza non existe, e ao que aspira a nosa especie tras conseguir perder a limitación de crecemento por alimento. Se atopásemos

"As axendas 21 locais deben converterse en norma [a través dos PXOMS] para seren cumpridas"

unha fonte enerxética de uso ilimitado, estaríamos ante o fin da especie.

- Promover a activación do consumo, como a compra de coches, non é contrario ao fomento da sostibilidade?
- Estou de acordo con medidas puntuais de apoio a sectores que teñen un impacto social moi importante (sobre todo no emprego), pero puntuais. Ao mesmo tempo que conseguimos que esas persoas non perdan o seu traballo,

habería que reformular algún sector claramente magnificado, como é o caso da construción. Hai que ponderar e establecer prazos de actuación.

- Hai quen critica que a Consellaría esquece outros cambios, en favor da loita contra o Cambio Climático...
- En realidade, esta foi a lexislatura da auga e a próxima será posibelmente a de residuos. Pero é certo que nesta Dirección Xeral o Cambio climático acadou un peso relativo. Por un lado, aproveitamos un momento mediático importante, o informe do Panel Intergubernamental, a película de Al Gore, etc. Por outro, o Plan de Acción mobiliza gran cantidade de recursos internos e creiamos que esta Dirección Xeral necesitaba un referente polo cal se definise. En Andalucía, por exemplo, existe unha Dirección Xeral de Cambio climático.

AXENDA 21 LOCAL

- Avanzouse en materia de Axenda 21?
- Nós anulamos as convocatorias de axudas para facer a Axenda 21 porque foron un fracaso. Posteriormente, elaboramos un novo modelo a través dos Núcleos de Sostibilidade, que se inaugurou con 7 núcleos en fase piloto con resultados a diferente nivel. Agora iníciase unha nova fase con 5 novos núcleos en Galicia e un no Exterior, en Ecuador. Pero o reto do futuro é converter as Axendas 21 locais en documentos normativos, senón non van funcionar nunca. Identifícanse co capricho do alcalde de turno. Se somos

capaces de introducir as Axendas 21 no Plan Xeral de Ordenación Municipal o éxito está asegurado porque este é un documento que os alcaldes si respectan. Temos unha experiencia piloto en marcha en Nigrán. onde se desenvolven conxuntamente o Plan Xeral coa Axenda 21 Local. Aí é onde se define o futuro do concello desde o punto de vista da sostibilidade. Elabórase un plan de acción que sexa de obrigada introdución dentro do Plan Xeral a partir da participación pública na Axenda 21. Neste Plan pódense definir as políticas de mobilidade, residuos, conservación, etc.

- Que resultados están dando os Núcleos de Sostibilidade?
- Nalgúns lugares funcionou mellor que noutros. Era esperábel. Pero onde funciona detéctanse cambios na complicidade dos actores sociais coa dinámica do concello e unha relaxación das tensións políticas. Tamén se nota unha precaución xeralizada de non facer as cousas mal e os municipios preguntan moito, o que é positivo.
- Que engade a Rede galega de concellos sustentábeis?

- Os concellos con Axenda 21 Local, pero que non son núcleos de sostibilidade, sentíanse discriminados fronte a estes. Isto unido ao feito de que practicamente todas as Comunidades Autónomas teñen unha Rede de Concellos Asociados á Axenda 21, decidimos facela en Galicia. Nela hai 58 concellos que deben ter ao menos iniciado o proceso da Axenda 21 local. Os membros da Rede poderán acceder a un banco de ideas sostíbeis, a solucións e a contactos e dotamos a cada un de 50.000 euros que deberá decidir en que empregar a través dos foros de participación.

SISTEMA DE INFORMACIÓN XEOGRÁFICA AMBIENTAL DE GALICIA

- Caben melloras no acceso á información e a transparencia na xestión?
- Si, hai un campo de avance enorme, e queda algo importante por facer: un sistema de información xeográfica ambiental de Galicia. É preciso que a información se ofrezca tratada (tamén para os profesionais) e dispoñer de recursos xeorreferenciados sobre todas as variábeis para que os diferentes equipos consultores non teñan que

gastar tempo e cartos no mesmo traballo. Quédame esa espiña cravada e agardo que pronto poidamos ofrecer un Sistema de Información Xeográfica para a Avaliación Ambiental Estratéxica, se a regulamentación da propiedade de datos ambientais nolo permite. Ao menos conseguimos rematar o libro definitivo dos indicadores ambientais de Galicia 2007.

- A Rede de Observación Ambiental de Galicia (ROAGA) busca medir a alte-

"Conseguir que os criterios ambientais entren noutros departamentos é o gran reto no futuro próximo"

ración dos ecosistemas. En que situación está?

- Está en fase de implantación. Defini- mos os 173 puntos de mostreo, contrata- mos persoal e mercamos equipamen- tos de monitorización continua que acumulan os datos. O problema é que a súa capacidade de procesado de datos

é pequena e non ten sentido se non está conectada co mundo da investigación. Por iso temos un acordo coa Dirección Xeral de I+D para elaborar unha estratexia de investigación do cambio global que utilice a infraestrutura do ROAGA e pretendemos estabilizala introducíndoa na Rede Europea de Estacións a longo prazo e a través de proxectos europeos e de cooperación internacional. Unha Rede de observación dos ecosistemas non é algo usual, pero é necesaria. Os seus datos tamén se farán públicos na web da Consellaría.

A RESPONSA DIANTE DAS CATÁSTROFES

- Se falamos de recentes sucesos nos que a Dirección Xeral tivo que intervir e dar información case a tempo real, podemos citar a acidificación do río Eume. Cal é a situación actual?
- Boa no encoro, non no río. O pH do río está baixísimo (3,5 ou 4) e o encoro chegou a pH de 4,7. Estas escalas logarítmicas non son facilmente comprensíbeis para a xente. Cando falas de que un litro do Chamoselo é equivalente a 1.000 litros do encoro non se entende. Eu fun responsábel da decisión de actuación adoptada, que foi violenta, intensiva. A enxeñaría ecolóxica dá medo porque é difícil de prever, ten un risco enorme; pero fíxose de maneira gradual e creo que funcionou relativamente ben, aínda que non se poden desbotar outro tipo de actuacións. Temos que atallar o problema arriba do encoro, onde está a causa, porque non podemos estar botando

"Esta foi a lexislatura da auga e a próxima será posibelmente a de residuos"

este "bicarbonato" ao estómago do Eume toda a vida. O custe económico desta solución resulta caro (case un millón de euros) e o sistema do afluente ten uns límites. Tamén fai reflexionar sobre estudos de impacto ambiental, a falta de estudos xeolóxicos en zonas de risco, etc.

- A causa da acidificación do río Eume xa non ofrece dúbidas?
- Eu téñoa clara. Pasei horas facendo gráficas, remexendo datos e pedindo

información. A cantidade de auga procedente da bacía do Chamoselo con ese pH mínimo que foi parar ao Eume pode explicar a situación sen ter que acudir a outro tipo de causas, tendo en conta que ademais o resto da bacía é ácida e que existen outros pequenos tributarios de pH baixo.

- Desde o accidente de Brenntag en 2006, tamén o río Umia está sendo sometido a un seguimento integral e a un plan de recuperación. Cal é o seu estado?
- O Umia é o río máis vixiado de Galicia. Posibelmente o seu maior problema sexa a calidade das súas augas para consumo, debido á proliferación de cianobacterias, como consecuencia da construción do encoro. A súa situación non mellorou, pero tampouco empeorou. Estamos en alerta case todo o ano, agora tamén en Forcadas e Cecebre, e hai outros puntos que sofren este mal como o río Sar ou o Sil.
- É posíbel resolver a irregularidade na que se atopan moitas empresas que inflúen nos ríos (Umia, Lagares...)?
- A solución está no planeamento. Hai naves industriais e casas botadas ao azar no territorio, teñan ou non licenza, cando é evidente que hai certas actividades con compostos contaminantes que se deben colocar en lugares controlados. Aqueles parques empresariais que avaliamos e que están próximos a un río mirámoslos cunha cautela especial.

RETOS PARA A VINDEIRA LEXISLATURA

- Cales son os retos desta Dirección Xeral na vindeira lexislatura?
- O reto máis importante é que toda a política de sostibilidade, que os criterios

Ramsés Pérez

"A enxeñaría ecolóxica dá medo porque é difícil de prever, ten un risco enorme"

ambientais, entren realmente no resto de Departamentos. Ás veces un síntese pequeno comparado co volume do problema e hai temas transversais onde o punto fundamental é o medio ambiente. Que contribúan ou non a cumprir programas como o Plan de Acción contra o Cambio climático é practicamente voluntario e moitas veces as intencións non se ven cubertas na realidade.

Noutros eidos, como no da avaliación ambiental, necesitamos recursos técnicos ou tecnolóxicos para mellorar a nosa metodoloxía. No campo da observación só precisamos continuar a liña emprendida (rede meteorolóxica, de augas, do territorio...), aínda que podemos mellorar a información. E en Educación ambiental, aínda que estou satisfeito coas Axendas 21 escolares ou con Climántica, falta por explorar os sectores non educativos, crear proxectos para formación en empresas e conseguir achegarnos á xuventude ou á mediana idade non concienciada. Tamén creo necesario que o mundo científico se debe implicar máis na investigación de temas con proxección política e pública.